

Nurmuhammedov Farruxbek Farhodovich

Agrobiznes va raqamli iqtisodiyot fakulteti 3-bosqich talabasi

nurmuhammedovfarruxbek74@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ish o'rnini to'g'ri tashkil etishning inson salomatligi, mehnat samaradorligi va xavfsizlikka ta'siri keng yoritilgan. Unda ergonomika, mehnat gigiyenasi hamda xavfsizlik talablarining ahamiyati tushuntirilgan. Ish joyini tashkil etishda inson omilining markaziy o'rni, qulay mehnat muhiti yaratish yo'llari va mehnatni muhofaza qilishning asosiy tamoyillari tahlil qilingan. Shuningdek, to'g'ri tashkil etilgan ish muhiti xodimning ruhiy holati, motivatsiyasi va ijodiy salohiyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi amaliy jihatdan asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *ish joyi, xavfsizlik, ergonomika, mehnat gigiyenasi, salomatlik, mehnat samaradorligi, mehnatni muhofaza qilish, hayot faoliyati xavfsizligi, qulay mehnat muhiti, motivatsiya.*

Kirish

Har bir inson o'z mehnatini samarali va xavfsiz tarzda amalga oshirishni istaydi. Buning uchun esa ish o'rni shunchaki stol, kompyuter yoki dastgoh bilan chegaralanmasdan, qulaylik, xavfsizlik va inson salomatligini himoya qiluvchi muhitga aylanishi zarur. To'g'ri tashkil etilgan ish joyi nafaqat mehnat unumdorligini oshiradi, balki insonning ruhiy va jismoniy holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, noto'g'ri tashkil etilgan muhit — noto'g'ri yoritish, shovqin, chang yoki noqulay harorat kabi omillar — charchoq, stress va baxtsiz hodisalarga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, har bir kasb egasi, ayniqsa rahbar va mutaxassislar, o'z ish joyining xavfsizlik talablari, ergonomik me'yorlari hamda mehnat gigiyenasi qoidalarini chuqur bilishlari muhim. Bu nafaqat mehnat unumdorligini, balki insonning hayot sifatini ham belgilovchi omillardandir.

Ish joyini tashkil etish — bu xodimning o'z mehnat faoliyatini qulay, samarali va xavfsiz sharoitda bajarishi uchun yaratilgan moddiy va tashkiliy muhitni anglatadi. Har qanday ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki ofis faoliyati samaradorligi, eng avvalo, ish joyining qanday tashkil etilganiga bog'liq bo'ladi. Ish joyini to'g'ri tashkil etishning maqsadi — xodimning kuch va vaqt sarfini kamaytirish, ortiqcha harakatlarni oldini olish, charchashni kamaytirish hamda mehnat unumdorligini oshirishdir.

Bugungi kunda zamonaviy korxonalar va tashkilotlar ish joyini tashkil etishda nafaqat texnik vositalarga, balki inson omiliga ham katta e'tibor berishmoqda. Chunki ish joyi inson uchun qulay bo'lmasa, hatto eng ilg'or texnologiyalar ham kutilgan natijani bermaydi. To'g'ri tashkil etilgan ish muhiti xodimda mas'uliyat, e'tibor va motivatsiyani

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

kuchaytiradi. Shuningdek, bu mehnat jarayonidagi stress darajasini kamaytiradi, xatoliklarni oldini oladi va ishda baxtsiz hodisalar yuz berish ehtimolini kamaytiradi.

Ish joyini tashkil etish jarayonida ish joyining joylashuvi, yoritilishi, harorat darajasi, ventilyatsiya, mebel balandligi, texnik vositalarning joylashuvi kabi omillar e'tiborga olinadi. Har bir element inson tanasining tabiiy harakatlari va qulay holatiga mos bo'lishi lozim. Ayniqsa, kompyuter bilan ishlaydigan xodimlar uchun monitoring balandligi, klaviatura joylashuvi, yoritish darajasi kabi detallar salomatlik nuqtayi nazaridan nihoyatda muhimdir. Shunday qilib, ish joyini to'g'ri tashkil etish — bu faqat mehnat jarayonini qulaylashtirish emas, balki inson hayoti va salomatligini muhofaza qilishning ham asosiy shartidir.

Zamonaviy mehnat sharoitlarida ergonomika va mehnat gigiyenasi tushunchalari ish joyini tashkil etishning ajralmas qismi hisoblanadi. Ergonomika — bu inson va ish muhiti o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganadigan fan bo'lib, uning asosiy maqsadi inson salomatligi va qulayligini saqlagan holda mehnat samaradorligini oshirishdir. Har bir ish joyi, avvalo, inson tanasining anatomik va fiziologik xususiyatlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Masalan, stol balandligi xodimning bo'yiga, monitor masofasi esa ko'z uchun xavfsiz oraliqqa mos bo'lishi lozim. Agar bu me'yorlar e'tibordan chetda qolsa, uzoq muddatli charchoq, mushak-skelet tizimi muammolari yoki ko'zning zo'riqishi kabi salbiy holatlar yuzaga keladi.

Mehnat gigiyenasi esa ish jarayonida inson organizmiga ta'sir etuvchi fizik, kimyoviy, biologik va psixologik omillarni o'rganadi hamda ularning zararli ta'sirini kamaytirishga qaratilgan choralarni belgilaydi. Bunda xonadagi harorat, yoritish darajasi, havo almashinuvi, shovqin va vibratsiya kabi omillar nazorat qilinadi. Masalan, ofis xonasida yoritish darajasi me'yoridan past bo'lsa, ko'z charchaydi, diqqat susayadi va ish unumdorligi kamayadi. Yoki ishlab chiqarish sexlarida havoning tozaligi ta'minlanmasa, xodimlar zaharli moddalar ta'sirida sog'lig'iga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, mehnat gigiyenasi faqat sog'liqni saqlash bilan emas, balki mehnat unumdorligini ta'minlash bilan ham bevosita bog'liqdir.

Ergonomika va gigiyena talablariga rioya etilgan ish joyi inson uchun qulay, xavfsiz va ruhiy jihatdan barqaror muhitni yaratadi. Bunday muhitda xodim o'zini ishonchli va tinch his qiladi, ijodiy fikrlash qobiliyati oshadi, jamoada ijobiy psixologik muhit shakllanadi. Natijada korxona yoki tashkilot umumiy natijadorligi ortadi. Shu boisdan ergonomika va mehnat gigiyenasiga e'tibor qaratish — bu nafaqat inson salomatligini saqlash, balki mehnat samaradorligiga sarmoya kiritish demakdir.

Har qanday faoliyatda inson xavfsizligi eng ustuvor masalalardan biridir. Ish joyida xavfsizlik talablariga rioya etish — bu faqat baxtsiz hodisalarni oldini olish emas, balki xodimning o'zini himoyalangan va ishonchli muhitda his etishini ta'minlashdir. Ish joyining xavfsizlik darajasi mehnat sharoitlarining texnik, tashkiliy va ijtimoiy jihatlariga bevosita bog'liq bo'ladi. Ayniqsa ishlab chiqarish korxonalarida, laboratoriyalarda,

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

qurilish maydonlarida yoki transport tizimlarida bu talablar yanada muhim ahamiyat kasb etadi.

Xavfsiz ish joyini tashkil etish uchun, eng avvalo, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha aniq qoidalar va yo'riqnomalar ishlab chiqiladi. Har bir xodim ishni boshlashdan oldin ushbu yo'riqnomalar bilan tanishadi va amalda ularga rioya etadi. Texnika xavfsizligi, yong'in xavfsizligi, elektr xavfsizligi va ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha talablar doimiy ravishda nazorat qilinishi zarur. Masalan, ishlab chiqarish joylarida xavfli mexanizmlar atrofida ogohlantiruvchi belgilar bo'lishi, elektr jihozlari esa yerga ulangan bo'lishi shart. Shuningdek, ish joyida yong'in sodir bo'lishining oldini olish uchun yong'inga qarshi vositalar — o't o'chirgichlar, suv manbalari va signalizatsiya tizimlari doim tayyor holatda turishi kerak.

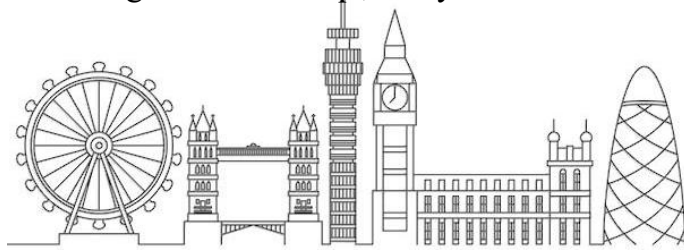
Xodimlarning sog'lig'ini muhofaza qilishda shaxsiy himoya vositalari — qo'lqop, niqob, maxsus kiyim, himoya ko'zoynaklari va quloqchinlar katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat ishlab chiqarishdagi, balki laboratoriya yoki tibbiyot sohasidagi xodimlar uchun ham zarurdir. Shu bilan birga, ish joyida favqulodda vaziyatlar rejasining mavjudligi, evakuatsiya yo'laklarining aniq belgilanishi va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish vositalarining mavjudligi xavfsizlik tizimining ajralmas qismidir.

Mehnatni muhofaza qilish faqat xavfli sharoitlarda ishlaydigan xodimlar uchun emas, balki ofis yoki ta'lim muassasalarida ishlovchilar uchun ham muhimdir. Chunki noto'g'ri yoritish, changli havo yoki uzoq muddat bir xil holatda o'tirish kabi holatlar ham inson salomatligiga zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, xavfsizlik madaniyatini har bir tashkilotda shakllantirish zarur. Har bir xodim xavfsizlikni saqlash faqat rahbarning emas, balki o'zining ham burchi ekanini chuqur anglagandagina haqiqiy xavfsiz mehnat muhiti yaratiladi.

Inson salomatligi va mehnat unumdorligi o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan ikki muhim tushunchadir. Ish joyini to'g'ri tashkil etish bu bog'liqlikni muvozanatda ushlab turuvchi asosiy omillardan biridir. Qulay va xavfsiz ish muhiti inson organizmining tabiiy ritmini buzmaydi, balki unga moslashadi. Natijada xodim o'zini tinch, xotirjam va ishga tayyor holatda his qiladi. Bunday sharoitda insonning diqqat-e'tibori yuqori bo'ladi, charchoq kamroq seziladi va mehnat samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

To'g'ri tashkil etilgan ish joyi, eng avvalo, fiziologik qulaylikni ta'minlaydi. Masalan, yoritish yetarli bo'lsa, ko'zlar tez charchamaydi; toza havo almashinuvi yo'lga qo'yilgan xonada miya faoliyati faol bo'ladi; harorat me'yorda saqlansa, inson o'zini qulay his qiladi. Shu bilan birga, ish joyidagi psixologik muhit ham salomatlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ish joyida tartib, estetik tozalik, hurmat va o'zaro madaniy muomala mavjud bo'lsa, insonning ruhiy holati barqaror bo'ladi. Aksincha, tartibsiz, shovqinli yoki salbiy muhitda ishlash stress, charchoq va hatto depressiyaga olib kelishi mumkin.

Ish joyining ergonomik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi esa mushak-skelet tizimi muammolarini kamaytiradi. Masalan, to'g'ri joylashtirilgan stul va stol, monitor balandligi, oyoq uchun yetarli bo'shliq — bularning barchasi orqa, bo'yin va bel

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

og'riqlarini oldini oladi. Kompyuterda uzoq vaqt ishlovchi xodimlar uchun bu ayniqsa muhim. Bundan tashqari, ish jarayonida kichik tanaffuslar qilish, ko'z mashqlarini bajarish va turib yurish odati sog'lom mehnat madaniyatini shakllantiradi.

Sog'lom va qulay mehnat muhiti xodimning motivatsiyasini ham oshiradi. Odam o'zini qadrlangan, qulay sharoitda ishlayotganini sezsa, u o'z ishiga mas'uliyat bilan yondashadi, yangilik yaratishga intiladi va ijodiy fikrlaydi. Natijada tashkilotning umumiy natijadorligi ortadi. Shunday qilib, ish joyini to'g'ri tashkil etish nafaqat jismoniy sog'lomlikni ta'minlaydi, balki ruhiy barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni ham yaratadi. Bu esa inson hayotining sifatini yaxshilovchi eng muhim omillardan biridir.

Xulosa

Ish joyini to'g'ri tashkil etish inson hayotida muhim o'rin tutadi, chunki u mehnat samaradorligini oshiradi, sog'lom muhitni yaratadi va inson xavfsizligini ta'minlaydi. Har qanday faoliyatda inson markazda bo'lishi kerak — bu hayot faoliyati xavfsizligining eng asosiy tamoyillaridan biridir. Shu sababli, ish joyi shunchaki ishni bajarish maydoni emas, balki inson salomatligi, ruhiy holati va ijodiy imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlovchi muhit sifatida qaraladi.

Ergonomika va mehnat gigiyenasiga rioya etish orqali inson o'z mehnatini ortiqcha charchoqsiz, xavfsiz va samarali tarzda bajaradi. To'g'ri tashkil etilgan ish joyi inson organizmining tabiiy ehtiyojlarini hisobga oladi, ya'ni harakat qulayligi, toza havo, optimal harorat, yetarli yoritish va psixologik barqarorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilish — baxtsiz hodisalarning oldini olish, sog'lom mehnat muhitini yaratish va har bir xodimning hayotini himoya qilishning eng ishonchli yo'lidir.

Zamonaviy ish muhitida muvaffaqiyat faqat texnologiyalarga emas, balki inson omiliga ham bog'liq. Qulay, xavfsiz va toza ish joyi xodimga ishonch, mas'uliyat va motivatsiya beradi. Bunday muhitda inson nafaqat ishini yaxshi bajaradi, balki o'zini qadrlangan his etadi. Shuning uchun ish joyini tashkil etish masalasiga yengil qarash mumkin emas — bu mehnat unumdorligini, sog'lom turmush tarzini va hayot sifatini belgilovchi asosiy omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2022.
3. Raxmatov, B., & Yo'ldoshev, A. Hayot faoliyati xavfsizligi asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
4. Ergashova, N. Ergonomika va mehnat gigiyenasasi. – Toshkent: Innovatsion ta'lim nashriyoti, 2020.
5. International Labour Organization (ILO). Safety and Health at Work: A Vision for Sustainable Prevention. – Geneva, 2021.
6. Karimov, S. Mehnat muhofazasi va ishlab chiqarish xavfsizligi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

